

Megadja Gábor

Témavezetői: Karácsony András

Szabó Máté

A BALOLDALI GONDOLKODÁS BÍRÁLATA – ERIK VON KUEHNELT-LEDDIHN POLITIKAI FILOZÓFIÁJÁRÓL

„Az Első Felvilágosodás általában a tizenharmadik századi szellemi mozgalomra utal, a Második Felvilágosodás arra, amely a II. világháború után zajlott le. (...) Amit most csinálni szeretnénk, az egy Harmadik Felvilágosodáshoz való hozzájárulás lenne: hogy felvilágosítsuk azokat, akik felvilágosultnak hiszik magukat.”¹

Erik von Kuehnelt-Leddihn (1909-1999) osztrák katolikus arisztokrata politikai gondolkodó, akinek neve viszonylag ismeretlen a kortárs politikai gondolkodásban. A Bécsi Egyetemen tanult civil-és kánonjogot, majd 1929-től Budapesten folytatta tanulmányait, ahol közgazdaságtant tanult, politikatudományból doktorált, 1935-től pedig – visszatérve Bécsbe – teológiai kurzusokat hallgatott. Nyolc nyelven beszélt (köztük magyarul² és japánul), és további tizenegy nyelven olvasott. 1937-től egy évig a Georgetown-i Egyetemen tanított, majd egy spanyolországi kitérő után visszatért Amerikába, ahol hamarosan a St. Peter's College Történelem és Szociológia Tanszékének vezetőjévé nevezték ki. 1943 végétől a philadelphiai Chestnut Hill College tanára, ahol helyét Ausztriába való hazatérése után John Lukacsnak adta át.

Kuehnelt-Leddihn nagy hatást gyakorolt az amerikai konzervatívokra (többek között a *National Review*-ba is publikált), különösen a nemrég elhunyt William F. Buckley-ra, aki előszót írt Kuehnelt-Leddih *Leftism Revisited* című könyvéhez. John Lukács így ír Kuehnelt-Leddihről szóló memoárjában: „EKL meggyőződése katolikus volt; politikai filozófiája konzervatív. Élete korai szakaszában bizonyos akkori osztrák és német katolikus-konzervatív, és részben hierarchikus és autoritárius filozófiák hatottak rá, reakciója nem csak a szocializmus ellen irányult, hanem a parlamentáris demokrácia és liberalizmus elavultnak tetsző és kor-

---

¹ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 343. 2. jegyzet

² A szerzőnek jelent meg magyar nyelven is regénye: KÜHNELT-LEDDIHN 1933.

*rupt intézményei ellen is. EKL érdeme, hogy – ellentétben sok akkori fiatal gondolkodóval – ellenállt a nemzeti szocializmus kísértésének.*³

Kuehnelt-Leddihn gondolkodása antropológiai posztulátumokból indult ki, ezekre épült politikaelmélete. Nézete szerint az embert alapvetően két erő irányítja: az egyiket *identitárius* (azonosságelvű) ösztönnek nevezte, melyben az ember osztozik az állatvilággal és amelyet Kuehnelt-Leddihn „csordaösztönnek” tartott; a másik ösztön pedig a *diverzitárius*, amely a sokféleségben érzi jól magát, és amely által valóban emberek leszünk. Ez utóbbi az, ami arra sarkall bennünket, hogy más kultúrákat, embereket, vallásokat ismerjünk meg. Az identitarizmus az alapfeltétele minden konformista, uniformizáló, kollektivisták elképzelésnek, az *amor sui* leképeződése, míg a diverzitárius érzet „romantikus”, a másik szeretete (ahogy Isten is mindig a „másik”, és nem az „ugyanaz”).⁴ Természetesen mindkét ösztön jelen van minden emberben, a kérdés Kuehnelt-Leddihn számára inkább az volt, melyik hangsúlyosabb.

A két emberi hajtóerőből kiindulva különböztethetünk meg különböző politikai nézeteket és rezsimeket. Kuehnelt-Leddihn szerint ugyanis a manapság szinonimaként emlegetett demokrácia és liberalizmus inkább egymás ellentétei, mint harmonikus kiegészítői. A demokrácia előfeltevése az *egyenlőség*, míg a liberalizmusé a *szabadság*. Kuehnelt-Leddihn – főként Tocqueville-t követve – ellentétnek látta a két értéket, és míg az egyenlőség elvét megvetette, a szabadságét a lehető legfontosabbnak tartotta: „Amikor egyenlőségről beszélünk, az nem a méltányosságra vonatkozik (ami igazságosság). Még az úgynevezett »keresztény egyenlőség« sem mechanikus, hanem pusztán az ugyanazon törvénynek való alárendeltség – más szavakkal iszonómia. Mégis, egy keresztény számára két újszülött spirituálisan egyenlő, ám fizikai és intellektuális minőségükben (az utóbbiban természetesen potenciálisan) már a fogamzás pillanatában egyenlőtlenek (...) Elég annyit mondanunk, hogy az egyenlőség mesterséges létrehozása legalább annyira összeegyeztethetetlen a szabadsággal, mint igazságtalan diszkriminációs törvények végrehajtása. (Egyértelműen igazságos diszkriminálni – bizonyos határokon belül – az ártatlan és a bűnös, a felnőtt és a csecsemő, a katona és a civil között, stb.) Mint-hogy a kapzsiság, gőg, és az arrogancia az igazságtalan diszkrimináció alapjai, az egalitárius és identitárius irányzatok hajtóerői az irigység, féltékenység, és a félelem. A »természet« (azaz, az emberi beavatkozástól való mentesség) minden, csak nem egalitárius; ha teljes síkságot akarunk létrehozni, le kell tarolnunk a hegyeket,

³ LUKÁCS 1999.

⁴ KUEHNELT-LEDDIHN 1943, 15-30. o.; Uő. 1952, 15. o.; Uő. 1974, 15-20. o., Uő. 1990, 3-4. o.

*és fel kell töltenünk a völgyeket; így az egyenlőség az állandó kényszer alkalmazását feltételezi, mely alapelvében áll szemben a szabadsággal. A szabadság és az egyenlőség lényegiségükben ellentétesek.*⁵

A demokrácia a nép (*demos*) uralmát (*krátos*, amely – szemben az *arché*val a hatalom nyers, majdhogynem brutális formája) jelenti. Míg a demokrácia arra a kérdésre ad választ, *ki* uralkodjon (és amelyre azt a választ adja, hogy a politikailag egyenlők többsége), a liberalizmus arra keres választ, *hogyan* gyakorolják az uralmat, tekintet nélkül arra, mi a kormányzás formája (amire a liberalizmus válasza az, hogy a polgárok a lehető legnagyobb szabadságot élvezzék, amely a közjóval összeegyeztethető). Ennek megfelelően egy monarchia lehet liberális, de semmiképp sem demokratikus, és egy demokrácia is lehet zsarnoki, sőt totalitárius, a kisebbségeket brutálisan elnyomó politikai berendezkedés.⁶ „A kisebbségek tisztellete, azonkívül a szólásszabadságnak, a többség uralma korlátozásának semmi köze nincs a demokráciához mint olyanhoz. Ezek liberális elvek – vagy megtalálhatóak egy demokráciában, vagy nem.”⁷ Ez utóbbi felismerés jellemző a kortárs liberális demokráciákra is.

„A demokrácia a totálisan politizált nemzet koncepciója: populizmus, akárcsak az etnicizmus (nacionalizmus) vagy a rasszizmus, épp ezért baloldali – és következésképpen totalitárius.”⁸ Az „azonosság kultuszát” Kuehnelt-Leddihn szerint a baloldalnak, a baloldali gondolkodásnak köszönhetjük. De mi a baloldaliság? Kuehnelt-Leddihn felfogása merőben eltér a fogalom mai köznapi használatától. Szerinte a baloldaliság kollektívizmust, identitarizmust, centralizmust, etatizmust, uniformizmust, egyenlőséget jelent. A baloldal fő meghatározója az „egyes szám”: egy faj, egy osztály, egy nemzet, egy nyelv stb. A jobboldaliság pedig mindezek ellentéte: személyes szabadság, lokalitás, szubszidiaritás, privilégiumok, vertikálitás, hierarchia, tradicionalizmus, föderalizmus. Jobboldali totalitarizmus Kuehnelt-Leddihn szerint egész egyszerűen – a „jobboldaliság” természetéből adódóan – nem létezik. A jellegzetesen jobboldali uralom (monarchia) lehet abszolutista, totalitárius soha.⁹

A „bal” szinte minden nyelvben valami negatívra vonatkozik (*balsors*, *sinistro*, *gauche*), míg a jobb pozitívra (az üdvözülők *ad dexteram Patris*, az „Atya jobbján” foglalnak helyet). A mai szemantikai tévedés egyik fő oka Kuehnelt-Leddihn sze-

⁵ KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 2-3. o.

⁶ KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 7. o.; Uő. 1990, 27-28. o. és 1990, 15-16. o.; Uő. 1988.

⁷ KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 6. o.

⁸ I.m. 21. o.

⁹ I.m. 453. o. 7. jegyzet

rint az, hogy a nemzetiszocializmust „jobboldalinak” tekintik, és a kommunizmus-sal való nyilvánvaló hasonlóságok ellenére a kettőt egymás ellentétének állítják be. Általában azt szokás mondani, hogy „minden szélsőséget elvetünk, jobb-és baloldalt is”, és a nemzeti-és nemzetközi szocialisták hasonlósága abból fakad, hogy „a szélsőségek vonzzák egymást”. Kuehnelt-Leddihn szerint azonban „a szélsőségek sosem vonzzák egymást. A szélsőséges hideg és a szélsőséges forróság, szélsőséges távolság és szélsőséges közelség, szélsőséges erő és szélsőséges gyengeség, szélsőséges gyorsaság és szélsőséges lassúság sosem találkoznak. Sosem lesznek azonosak, még csak hasonlók sem”.¹⁰

A baloldaliság gyökereit megtaláljuk az antikvitásban is, méghozzá az athéni demokráciában.¹¹ A középkorban azonban csak kis társadalmakban létezett a demokrácia, nem nagyon beszéltek róla, és ha mégis, annak negatív megítélése volt. A középkori monarchiák ugyanis a *regimen mixtum* gyakorlatát üzték: nem volt a királyé minden hatalom, hiszen az megoszlott az egyház, az országgyűlések és a rendek között.

A baloldaliság mindezek után a különböző eretnek irányzatok körében jelent meg újra. Az eretnek elméletek ugyan a kereszténységből veszik alapvetéseiket, ám azok a kereszténység „töredékeinek karikatúrái”.¹² Más szóval *Religionsersatz*-ok, pszeudomonasztikus ideológiák.¹³ A szerzetesi lét ugyan komoly fegyelemnek van alárendelve, ám mindez akaratlagos *szabad döntés*en alapszik, nem pusztán kényszeren: „feláldozni a szemet egy kedves barátért egy dolog: egy hóhér által megvakíttatni azonban egy egészen más dolog”.¹⁴ Kuehnelt-Leddihn szerint a reformáció és a francia forradalom óta a „szekuláris monaszticizmus” jelenségét regisztrálhatjuk, amely apellál ugyan a természetes, biztonság iránti emberi vágyra, ám a szabad döntést, önkéntes áldozathozatalt mellőzi.¹⁵ Ez adott lendületet minden „romantikus szocialista” és részben „tudományos szocialista” elméletnek (Campanella, Morelly, Mably, Saint-Simon, Fourier),¹⁶ és ugyanez a modern „jóléti” állam gondolatának alapja is, ám Kuehnelt-Leddihn szerint azt hibásan nevezik „jólétinek”, hiszen

¹⁰ KUEHNELT-LEDDIHN 1974, 37-38. o., 1990, 25. o.

¹¹ Salvador de Madariaga szerint a nyugati civilizáció két halálon nyugszik – Szókratészén és Krisztusén, akik mindketten a „népakarat” áldozatai lettek. KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 34. o.

¹² I.m. 40. o.

¹³ Vö. VOEGELIN 1999.

¹⁴ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 88. o.

¹⁵ KUEHNELT-LEDDIHN 1969, 3. fejezet

¹⁶ Vö. HAYEK 1979.

minden államnak elemi célja polgárainak jóléte: helyesen „gondoskodó államnak” kell nevezni, amely a „bölcstől a sírig” elkísér minket.¹⁷

Már Wycliffe-re is jellemző volt a vallást „demokratizáló” törekvés, aki a tömegek irigységének kiaknázásán keresztül kívánt sikert elérni. A fő „bűnös” azonban Padovai Marsilius Kuehnelt-Leddihn szemében, aki amellettt érvelt, hogy a politikai hatalom kizárólag a nép kollektivitásán nyugodott.¹⁸ Az első valóban konkrét, szisztematikus egalitárius forradalmat azonban a husziták táborita szekciója robbantotta ki, amely egyesített minden nacionalista (a „német elemek” elleni fellépés), khiliasztikus,¹⁹ puritán, demokratikus, szocialista elvet – korunk „izmusait”.²⁰ Kuehnelt-Leddihn szerint a nemzetiszocializmus legfőbb szellemi-mozgalmi elődje is épp a huszitizmus volt, ahogy maga a nemzetiszocializmus történetileg is cseh földön alakult ki.²¹ Eleinte minden protestáns irányzatot is felelősnek tartotta a „kisiklás” miatt, később azonban az eretnek irányzatokat és a későbbi protestáns gondolkodást okolta. Míg korábbi írásaiban Luther szerepét fontosnak tartotta a szubjektívizmus elterjedésében – a Szentírás egyéni értelmezése miatt –, később megértőbben írt Lutherről, noha továbbra is kritikai élel: Luthernek eszerint nem állt szándékában a „szubjektívizmushoz” való hozzájárulás, és a lutheri reformációt éppem hogy *reakciónak* tekintette, amely a katolicizmus „liberális teológiája” és a reneszánsz humanista, „antikvitást megkeresztelő” kísérlete elleni lázadásként jelent meg.²²

---

¹⁷ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 88. o.

¹⁸ I.m. 37. o.

¹⁹ A khiliasztikus, eretnek mozgalmak elemzéséhez ld.: RADVÁNYI 1985.

²⁰ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 39. o.

²¹ 1896-ban a Cseh Szociáldemokrata Munkáspárt kettészakad, és megalapítják a Cseh Nemzeti Szocialista Pártot. Programjuk így hangzik: „*Mi egy liberális, nacionalista párt vagyunk, amely határozottan küzd a reakció, a feudális, klerikális, és kapitalista privilégiumok ellen, akárcsak az idegen befolyások ellen.*” A cseh párt német megfelelőjének, a D.N.S.A.P.-nak (Hitler pártjának előfutára) programjában pedig ez áll: „*(...) A Német Nemzeti Szocialista Munkáspárt nem kizárólag munkások pártja; minden tisztességes, és őszinte vállalkozás érdekét képviseli. Ez egy liberális és szigorúan népi párt, mely harcol minden reakciós próbálkozás, klerikális, feudális, és kapitalista privilégiumok ellen; ám mindenekelőtt a zsidó kereskedelmi mentalitás ellen, mely élőködik a közéletünkön. [...] Minden, az ország számára fontos törvényhez követeli a népszavazások (referendumok) bevezetését. (...) Követeli a zsidó bankok hatalmának megszüntetését a gazdasági életünkben, és egy demokratikus kontroll alatt lévő Népi Bank létrehozását.*” KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 255-257. o. A nemzetiszocializmus kialakulásáról bővebben ld.: MEGADJA 2008.

²² KUEHNELT-LEDDIHN 1996. Kálvinról azonban továbbra sem volt egyetlen jó szava sem. KUEHNELT-LEDDIHN szerint ugyanis Kálvinnak köszönhető az első totalitárius rendőrállam megvalósítása Genfben.

A demokrácia végül – az antik verziójának eltűnése után – a francia forradalommal jelenik meg újra. Kuehnelt-Leddihn szerint a forradalom a francia felvilágosodás logikus következménye volt, így a forradalom brutalitásának okát a felvilágosodás radikalizmusában kell keresnünk. Kuehnelt-Leddihn számára a demokrácia és a forradalom egyik legfontosabb figurája de Sade márki volt, akit a „modern demokrácia nagyapjának” nevezett.²³ A legfontosabb a márki *politikai* gondolkodása: libertinus, ateista, baloldali, totalitárius. De Sade totális egyenlőséget követelt meg az állat- és növényvilággal is,²⁴ és megelégedettséggel gondolt annak lehetőségére, hogy az emberiség képes önmagát megsemmisíteni.²⁵ A forradalom horrorisztikus jelenetei (mészárlás fényes nappal, a Bastille-t védő tisztek brutális kínzása, de Lamballe hercegnő darabokra szedése stb.) épp a szadizmussal magyarázhatók: a materialista számára nincs különbség az „ember és a rovar között”. Kuehnelt-Leddihn ezzel az „istentelenséggel” magyarázta a kommunizmus és a nemzetiszocializmus borzalmait, köztük Auschwitzét is.²⁶

A forradalom logikájának másik atyja Rousseau. Megjegyzendő, hogy Rousseau szerint a demokráciát isteneknek találták ki, ezért a modern demokrácia kialakulásában nem önmagában ez, hanem a *társadalmi szerződés* elmélete a fontos, amely kikövezte az utat a totalitarizmus előtt.²⁷ Rousseau szuverénje nem fogadott el semmiféle eltérést, így a forradalom a közömbösöket is büntette. Ahogy Robespierre megfogalmazta, „*minden, ami a szuverénen kívül esik, ellenség*” – ezt később Mussolini ismételte meg kicsit másképpen.²⁸ Rousseau elmélete egyszerre volt kiindulópontja a nacionalizmusnak és az internacionalizmusnak, melyek pusztán mértékükben, nem lényegiségükben különböznek.²⁹ A forradalom azért válik nacionalistává, mert az egyenlőség nem maradhat absztrakció: épp ezért az emberiség szerelmese könnyen válik nacionalistává. A forradalmárok ezért az etnikai nacionalizmus gyakorlatát üzték, minden eltérő nyelvet, lokális hagyományt gyűlöltek, és teljes etnikai egységek deportálását tervezték, ezzel mutatva előképet a későbbi nemzetiszocialista gyakorlatnak. Kifejező Westermann tábornok jelentése: „*Vendée nincs többé, polgártársak. Asszonyaival és gyermekeivel együtt a mi szabad kardunktól pusztult el. A parancsok értelmében a lovak patájával tiportattam el gyermekeiket, felkoncoltattam asszonyaikat, így nem szülhetnek többé gonoszte-*

²³ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 62. o.

²⁴ I.m. 66. o.

²⁵ I.m. 66-67. o.

²⁶ KUEHNELT-LEDDIHN 1986.

²⁷ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 68. o. Vö. TALMON 1952.

²⁸ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 71. o., 144. o.

²⁹ I.m. 69. o.

vőket. Mindnyájukat kiirtottam. Az utakat tetemek borítják. Mi nem ejtünk foglyokat, a szabadság kenyérével kellene etetniük őket, az irgalom azonban nem forradalmi dolog.”³⁰

A francia forradalom nélkül nem érthetők meg a totalitárius rezsimek, sem a totalitárius gondolkodás természete. Kuehnelt-Leddihn szerint a totalitarizmus legmélyén találjuk a demokratikus *irigységet* és *gyűlöletet*, amely érzések legtöbbször a kiemelkedő kisebbségek ellen irányulnak: zsidók, nemesség, királyság stb. ellen. Nem lehet véletlen, hogy Marx és Engels is a forradalomba vezető nyitóakkordként tekintettek a demokráciára: mivel a demokrácia a többség uralma, és mivel a proletariátus a többség, a demokrácia szükséges a kommunizmus eléréséhez.³¹ Marx ugyan a német romantikából és Hegelből táplálkozott elsősorban, és később „tudományos” arculatot adott elméletének, ám a messianisztikus vízió mindig előbbre volt, mint a gazdasági tények.³² Mindazonáltal a kommunizmus sem magyarázható meg eszmei atyjának karaktere nélkül. Marxot Kuehnelt-Leddihn erőszakos gyűlölködőnek tekintette,³³ aki gyakorlatilag mindenkit megvetett a munkásoktól a zsidókig. Marx antiszemitizmusa szintén fontos, hiszen szemben a középkori antijudaizmussal, Marxnál először jelenik meg a faji jellegű antiszemitizmus – rasszizmusa könnyedén kiolvasható a Lassalle-ról írott leveleiből.³⁴ Így válik érthetővé Goebbels azon kijelentése, hogy „a nemzetiszocialista azért antiszemita, mert szocialista”.³⁵

Kuehnelt-Leddihn szerint a nemzetiszocializmus baloldalisága – szemben a közfelfogás által elfogadott nézettel – nyilvánvaló Hitler és a náci vezetők megnyilvánulásából. Hitler „proletárnak” nevezte magát,³⁶ a német forradalmat a francia forradalom pontos megfelelőjének tartotta, ahogy mozgalmát is egyszerre a marxizmus meghódítójának és *végrehajtójának* – vagyis a „lényegi és igaz” részének, annak zsidó-talmudista dogmái nélkül: „*több az, ami összeköt, mint ami elválaszt minket a bolsevizmustól... mindenekelőtt a valódi forradalmi mentalitás. Ennek mindig tudatában voltam, és azt a parancsot adtam, hogy a korábbi kommunistákat*

---

³⁰ Idézi KUEHNELT-LEDDIHN I. m. 82.

³¹ I. m. 114. o.

³² I. m. 115. o.

³³ KUEHNELT-LEDDIHN 1973.

³⁴ Vö. JOHNSON 2010.

³⁵ KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 267. o.

³⁶ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 151. o.

azonnal be kell fogadni a pártba”.³⁷ Manapság kellemetlenül hangzik, de a nemzetiszocialista vezetők, köztük Hitler is több ízben nevezték magukat ilyen vagy olyan formában demokratának („*Erzdemokrat*”, „német demokrácia” stb.): a nyugati demokráciákat jellemzően nem azért gyűlölték, mert azok demokráciák, hanem épp azért, mert nem voltak *igazi* demokráciák.³⁸ Hitler ugyanis *vezető* volt, nem *uralkodó*; a nép akaratának megtestesítője – azaz, Rousseau *volonté générale*-jének végrehajtója. Hitler és a nemzetiszocialisták őszintén gyűlölték a hagyományos uralmi formákat, és Hitler bizonyosan egy életre megutálta a monarchiát is, miután Olaszországban járt – részben ezért nevezte „fél munkának” a fasizmust. És ahogy az uralmi formákat, úgy a hagyományos osztályokat, mentalitásokat is gyűlölte: így a kereszténységet is, amelyet Martin Bormann a nemzetiszocialista győzelem után el akart törölni a föld színéről.³⁹ A „forradalmi mentalitás” és a totalitárius demokrácia eszméi mellett ez is összekötötte a nemzetiszocialistákat és a kommunistákat, akik nem pusztán a Molotov-Ribbentrop paktum keretei között működtek együtt. Már elég korán elkezdtek tervezni az együttműködést, amelyről a Reventlow-Radek tárgyalások tanúskodnak, ahogy az is, hogy a kommunisták megölhették jobboldali ellenfeleiket a koncentrációs táborokban – az örök szeme láttára.⁴⁰ „*Sade minden látomása és a francia Révolution Surréaliste lidércnyomások álmai valósággá váltak, az amerikai pragmatizmus és univerzális pozitívizmus minden következtetését levonták, a biológiai képzelgők eugenikai terveit véghezvittek, a korlátlan materializmus minden következménye beteljesült*”.⁴¹

Kuehnelt-Leddihn mind a nemzetiszocializmust, mind a kommunizmust – és elődjüket, a totalitárius forradalmi demokráciát – középosztálybeli „burzsoá” ideológiának tartotta. Céljuk elsősorban a (gazdasági) biztonság volt, és a *Lebensraum* követelése is erre, vagyis a középréteg jólétének kiterjesztésére vonatkozott – ezzel a nemzetiszocialisták is elfogadták a marxizmus programját. A proletariátusnak nem célja „proletárnak” maradni, a forradalom célja a középrétegek jólétének szintjére való felemelkedés.⁴² Épp ezért visszaszocialista gondolkodást közhelyszerűen az „eredeti kereszténység” szegénységkultuszával magyarázni, hiszen a

³⁷ I.m. 158. Szemben a nemzetiszocialisták jobboldali ellenségeivel, a legitimistákkal, akik az egyetlen csoport voltak, akiknek Bűrcel az Anschluss után nem volt hajlandó „kezet nyújtani”. KUEHNELT-LEDDIHN 1952, 364. o., 949. jegyzet

³⁸ I. m. 174., 264-265. Ld. még: LUKACS 2008.

³⁹ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 161-162. o.

⁴⁰ I.m. 162-163. o.

⁴¹ I.m. 165. o.

⁴² KUEHNELT-LEDDIHN 1943, 288. o.

szocializmus gyűlöli a szegénységet és el akarja törölni azt.⁴³ Nem véletlen, hogy a nemzetiszocialistákra nem a „konzervatívok” és az „arisztokraták” szavaztak, mint ahogy az a köztudatban megragadt, hanem a „demo-liberális” pártok korábbi támogatói.⁴⁴

Korábbi műveiben (a *Menace of the Herd*-ben és részben a *Liberty or Equality*-ban) Kuehnelt-Leddihn a kapitalizmust is „baloldalinak” tartotta, a szocialista érem másik oldalának. Ezen, inkább romantikusnak mondható szemléletén később változtatott, és egyértelműen a kapitalizmus, pontosabban a szabad kereskedelem mellett érvelt. A piaci renddel szembeni ellenállást, akárcsak a kollektivistá, totalitárius gondolatok melletti elköteleződést nem a munkásokhoz, hanem a középosztályhoz, értelmiségiekhez kötötte.⁴⁵ A modern demokratikus, egalitárius, totalitárius irányzatok szentje a „közember” vagy „közönséges ember” (*Common Man*) volt,⁴⁶ őt akarták piedesztálra emelni, az ő igényeit kielégíteni, a világot hozzá akarták igazítani. Ahhoz, aki megvet mindenféle kiválóságot, és gyűlöli az *aristoi* minden jelét; a közembert fel lehet tüzelni a gyűlölt és sokszor sikeres kisebbségek ellen.

Kuehnelt-Leddihn külön figyelmet szentelt a külpolitika kérdésének, pontosabban annak, hogy a baloldal milyen végzetes kimenetelű politikát folytatott. A program végrehajtója az I. világháború alatti amerikai adminisztráció volt. Ugyan a whig hagyományban is volt némi monarchia-ellenesség és antikatolicizmus, ám a progresszív wilsoni adminisztráció esetében mindez betegessé vált, a demokrácia eszméje pedig ideologikussá (azaz demokratizmussá). Az amerikai és a brit baloldal mindent, ami nem modern, haladó, demokratikus, azt retrográdnak, „reakciónak” tekintette, mely maradványokat el kellett tüntetni. Így Kuehnelt-Leddihn nézete szerint a legfontosabb (és végzetszerű) év 1917 a XX. században, amikor Amerika eldöntötte, hogy elpusztítja a „régit világot”.

Az amerikai beavatkozás nyíltan az Osztrák-Magyar Monarchia elpusztítására tört, ami sikerrel is járt – ezzel hatalmas geopolitikai jelentőséget és hatalmat adva Németországnak, és hatalmi vákuumot kreálva tőle keletre.⁴⁷ Ez Wilson ideológiai dzsihadjának jegyében folyt, mely szerint „biztonságossá” kellett tenni a „világot a

⁴³ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 97. o.

⁴⁴ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 155. o., 1974, 171. o., 1952, 261. o.

⁴⁵ KUEHNELT-LEDDIHN 1972. Ezen felül a kapitalizmussal szembeni ellenszenvet egy romantikus konzervatív tradíció is táplálta.

⁴⁶ Kolnai Aurél különbséget tesz a közember és az „egyszerű ember” (*Plain Man*) között: KOLNAI 1999.

⁴⁷ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 203. o., Kuehnelt – Leddihn ironikusan megjegyzi, hogy ha Hitlernek lett volna humorérzéke, szobrot emel Wilsonnak Münchenben a „Barna Ház” előtt. KUEHNELT-LEDDIHN 2008, 794. o.

demokrácia számára”. Ám ennél is erősebb volt Wilson anti-katolikus és „reakcióellenes” meggyőződése, amely néha saját doktrínáit, így az „önmeghatározását” is felülírták. Épp ezért hiába tartotta Ausztriát és Németországot „egy fajnak”,⁴⁸ ez egy központi római katolikus nemzetet eredményezett volna a „pápaság uralma alatt”, ami megengedhetetlen volt.⁴⁹

Ez az ideológiai hadviselés megakadályozott minden lehetőséget a békére, és totalizálta a háborút: a reakciónak eszerint vesznie kellett, azzal megállapodás nem volt köthető. Wilsonra George Davis Herron volt nagy hatással, akinek részben köszönhető az is, hogy 1917-ben nem történhetett békekötés.⁵⁰ Herron nemzeti messianizmusa valódi modern „keresztes hadjáratnak” láttatta a világháborút a haladás, felvilágosodás, valamint a reakció, a Habsburgok, a Vatikán, a Junkerek erői között.⁵¹ A végső győzelem érdekében a nyugati propaganda igyekezett elterjeszteni a német és az osztrák hadseregről, hogy kegyetlen, vérszomjas, civilizálatlan barbárok.⁵²

A „demokrácia kiterjesztése” örök békét nem hozott – hozott viszont helyette egy második világháborút Kuehnelt-Leddihn értelmezésében. Az amerikaiak a II. világháborúban kénytelenek voltak helyrehozni azt, amit az I. világháború során elrontottak: Hitler hatalomra jutása elképzelhetetlen lett volna a nyugati hatalmak rossz külpolitikája nélkül.⁵³ Kuehnelt-Leddihn úgy vélte, a progresszív adminisztráció tökéletesen inkompetens volt, és nem pusztán tudatlansága – a *Scita* (a tudott dolgok) és *Scienda* (azok a dolgok, amelyeket a megfelelő döntésekhez tudni kellene) közti tátongó úr – irányította (már ami a kontinens történelmét és intézményeit, pl. a monarchiát illeti), hanem negatív érzelmi indíttatása is.

Kuehnelt-Leddihn gondolkodása sajátosnak mondható. Noha ma sokan konzervatívnak neveznék, Kuehnelt-Leddihn határozottan liberálisnak, sőt több ízben

---

⁴⁸ Wilson ilyen nézetei nem véletlenek, hiszen Kuehnelt – Leddihn emlékeztet arra, hogy Wilson „déli rasszista” volt.

⁴⁹ KUEHNELT-LEDDIHN 1990, 207. o.

⁵⁰ I.m. 208-209. o.

⁵¹ A nacionalista baloldali Herron nem volt mentes az antiszemita nézetektől, a nemzetközi pénztőke „okkultizmusáról” beszélt, valamint arról, hogy a zsidók összeesküdtek a Vatikánnal. Herron nézeteiben Kuehnelt – Leddihn szerint egyesül minden, ami baloldali: a gyűlölt kisebbségeket, vallásokat összeköti és konspirációt sejt a háttérben. Szintén nem véletlen, hogy Herron nagyrabecsülését fejezte ki Mussolini és a fasizmus iránt. I.m. 216. o.

⁵² Erre példa az a legenda, hogy a német katonák belga kisbabák kezeit vagdosták le. I.m. 414. o., 613. jegyzet

⁵³ Kuehnelt – Leddihn szerint az I. világháborúban az amerikaiak a rossz, a II. világháború során a jó oldalon álltak (azaz: a nemzetiszocialistákkal szemben), ugyanakkor nem spórolta meg pikírt megjegyzéseit, amennyiben a szövetségesek hibáiról, sőt bűneiről volt szó a II. világháború során.

„szélsőjobboldali anarchistának” nevezte magát. Talán liberalizmusának köszönhető, hogy egyetértve Irving Kristollal – és Russell Kirk-kel vitázva – azt vallotta, hogy az ideológiák ellen nem lehet „nem-ideológiával” küzdeni.⁵⁴ Nem osztotta a konzervatívok azon, talán fundamentális nézetét, hogy az ideológia mindenképpen baloldali és rossz. Erősen keresztény alapelvekre építve épp ezért Kuehnelt-Leddihn meg is próbált valamiféle „ideológiai vázlatot” készíteni, amely a jobboldal rendelkezésére állhat.⁵⁵ Minderre azért van szükség véleménye szerint, mert a baloldali fenyegetés semmi esetre sem szűnt meg – azokkal szemben pedig a szabadságnak és a civilizációnak védelemre van szüksége. Így eszmeire, ideológiáira is.

Felhasznált irodalom

HAYEK, Friedrich v.: *The Counter-Revolution of Science*. Liberty Fund, 1979

JOHNSON, Paul: *Értelmiségiek*. Európa Könyvkiadó, 2010

KOLNAI Aurel: *The Meaning of the Common Man*. In: *Privilege and Liberty and Other Essays in Political Philosophy*, Lexington Books, 1999

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Democracy's Road to Tyranny*. In: *The Freeman: Ideas on Liberty*, 1988. május, 38. évf. 5. sz.

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Leftism Revisited: From de Sade and Marx to Hitler and Pol Pot*. Regnery Gateway, 1990

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Leftism: From de Sade and Marx to Hitler and Marcuse*. Arlington House, 1974

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Liberalism in America*. In: *Arguing Conservatism*. *Four Decades of the Intercollegiate Review* 2008. 788-795. o.

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Liberty or Equality: The Challenge of our Time*. The Caxton Printers, Caldwell, Idaho, 1952

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: *Martin Luther. Faith and Reason* 1996. ősz, Christendom Press, 185-200. o.

---

⁵⁴ KUEHNELT-LEDDIHN 1990 320.

⁵⁵ KUEHNELT-LEDDIHN 1982.

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: Portrait of an Evil Man. The Freeman: Ideas on Liberty, 1973. szeptember, 23. évf., 9. sz.

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: Principles of the Portland Declaration. 1982. In: National Committee of Catholic Laymen: <http://www.phillysoc.org/Portland.htm>

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: The Menace of the Herd: Or Procrustes at Large. The Bruce Publishing Company, 1943

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: The Roots of "Anticapitalism". The Freeman. Ideas on Liberty, 1972. november, 22. évf. 11. sz.

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: The Timeless Christian. Fransiscan Herald Press, 1969

KUEHNELT-LEDDIHN, Erik v.: The True Meaning of Auschwitz. National Review 1986. dec. 19.

KÜHNELT-LEDDIHN Erik: Jezsuiták, nyárspolgárok, bolsevikik. Ford.: Früchtl Ede, 1933

LUKACS, John: Demokrácia és populizmus: félelem és gyűlölet. Európa Könyvkiadó, 2008

LUKACS, John: Erik von Kuehnelt-Leddihn: A Memoir. The Intercollegiate Review, 1999. ősz

MEGADJA Gábor: Szabadság vagy demokrácia? – A modern demokratizmus és a totalitarizmus problémája Kuehnelt-Leddihn politikai filozófiájában. Kommentár, 2008/1. 64-76. o.

RADVÁNYI, Ladislaus: Der Chiliasmus. MTA Filozófiai Intézet Lukács Archívum, 1985

TALMON, Jacob L.: The Origins of Totalitarian Democracy. Secker&Wartburg, 1952

VOEGELIN, Eric: The New Science of Politics. In: Modernity Without Restraint: The Political Religions, The New Science of Politics, and Science, Politics, and Gnosticism. (Collected Works of Eric Voegelin, Volume 5), University of Missouri, 1999